

A darázs és a méz

Száz éve született Nagy László

Nagy László (1925-1978), Kossuth-díjas költőnk már negyvenhét éve nincs közöttünk. Ez a csaknem ötven esztendő – mint bármely irodalmár bármely életműve esetén is teszi – alaposan megrostálta hátrahagyott alkotásait. *Jobbágy* Károly azt mondta egykor, hogy mindazon poéta, akinek elhunytá után fél évszázaddal még szavalóversenyeken és antológiákban forog öt-tíz verse, az jó úton jár a halhatatlansághoz. Nagy László e szerint úgy tűnik, már meg is érkezett.

Egyébként is különös utat járt. A képzőművésztől sodródott az irodalomba: a Képzőművészeti Főiskola rajz szakáról igazolt át a Pázmány bölcsészkarára. Annak magyar–szociológia–filozófia szakáról pedig kisvártatva az oroszra, hogy Jeszenyint fordíthasson. Ifjú költőként ösztöndíjjal két évet töltött Bulgáriában, hogy megtanulja a bolgár nyelvet, és magyarra fordíthassa a helyi népdalokat, alkotókat. Indulásától haláláig – miközben egyedi költői nyelvét is megtalálta, költészetét is kibontakoztatta – szívesen foglalkozott műfordítással. A magyar irodalom XX. századi történetében (de tán más időkben sem) vélhetően nincs senki, aki saját versei mellett ilyen nagy arányban áldozta volna idejét külhoni pályatársai műveinek tolmácsolására.

Ő maga így írt erről: *„...ahogy a darázs a mézet, a fordító az idegen szellemi édességeket rabolja meg. Az ilyen rablótámadások nem károsítanak senkit, az ilyen agressziót szívesen veszik a népek, főleg a kicsik.*

Túl azon, hogy a hazai kultúrát gyarapítja a műfordítás, lehetőséget ad a párhuzamra. Beismerésre készlet, ha némely költői értékek léteznek másutt is, vagy magasabb fokon kifejezést is nyertek. Ilyenkor kiderül, hogy önteltségünk teljesen alaptalan, és jobb, ha még nagyobb erőfeszítésre sarkalljuk magunkat. A fordítás, bár olykor a hazai költői szabadalmak elsőbbségét cáfolja meg, igazán arra jó, hogy kimutassa: a világ költői igenis rokonok a humanításban.

A zene, a tánc, a képzőművészet nem kötődik nyelvhez, fordítani, sőt újrafordítani nem kell. Igazán csak a verset kell feldarabolni, ereit föltépni, halálra kínozni, hogy újraszülhessük, magyarul. Mert az egy akol és egy nyelv csak ábránd. Az idővel változó nyelv s a változó fordítói fölfogás, értékben szüntelen kérdésessé teheti a versfordítást. Így hát az én munkáimra is tűzhet kérdőjeleket az idő. Hiába jelentem ki, idézve könyvemet tanúságként: én teljes erőmmel ragaszkodtam formai és tartalmi hűséghez és igyekeztem magyarul szóló jó verseket alkotni éjszakáimban.

Költő létemre eltűnődhetek e fordítástumultuson, mert műfordító nem akarom lenni soha. A nagy elődök példájára nem hivatkozhatok, nem lebegett előttem a szent cél, amit a nagyok általában s méltán kijelölnek maguknak, hogy majd egy nemes gesztussal magyarított kincseket raknak a nemzet asztalára.”

Műfordításain nem lépett át az idő, „nem tűzött rá kérdőjeleket”. Évfordulóját ünnepelve ezek közül válogattunk.

(h)

Iszkázon, szülőházánál ünnepelték meg Nagy László költő 100. születésnapját

Nikola Furnadzšiev (*bolgár*)

Ősz

Mi jelenti az őszt? A varjak suhogása a szedres ég vizén, hol felörvénylenek, országút oldalán a drót sivalkodása, világba bámuló csordás a völgy felett, a bevetett rezedaszínű föld, a sárga lesorvadt falevél a csatorna-habon, a traktor északon, bufog a magasságba, uralkodik az égi, földi hangokon.

Mi jelenti az őszt? Felhők, szelek csatája, a nyáj ha hallgatag búsul a kút körül, nyirkos, komor a nap, a hosszú éjszakába fülelsz és hallgatod: a víz dobol kívül, reggel veréb-raj sír az átázott sövényen, kökény, galagonya hideg csatakba dül, kicsi az ég a hízott fellegek között s mély mint a vág, sajog törölhetetlenül.

Marin Sorescu (*román*)

Álom

Magammal élek együtt, s házam előtt
Hallatlan izgalom támadt,
Ott gyűlt össze az egész emberiség,
Verseimet akarta megtiporni.

Nehéz volt megfékezni a forgatagot,
Futkostam ide-oda, átizzadtam,
Sorszámokat osztogattam.

Voltak ott erdők is, hegyek és holdfölkelték:
Hallván hogy versekről esik szó,
Hát odajöttek megszokásból.

Hogy kiengeszteljem az embert és természetet,
Legerősebbjeit kiválasztottam,
S kértem, vegyenek a karjaikba

Egy fát vagy hegyet
Örömük és bánatuk mellé.
És én csak úgy legyezgettem őket

Egy-egy strófámmal.
Néhány nagyon szép nő
Négy sarkánál a Gobi-sivatagot fogta,

Ajándéku szánták nekem.
Mégköszöntem meghatódva és elfogadtam,
Pedig még szerelmes voltam.

Vaszil Szimonenko (*ukrán*)

Az anyaság hattyúi

Szenderítő ködben hattyúk rózsaszínben,
Pecsétviasz-csillag torkolati vízben.

Nyíláson a mese savó-szemmel néz be,
Anyai szeretet oda áll mögéje.

Hej, rontás a házat mindörökre itthagyd,
Nem tűröm, hogy fiam bölcséjét te ringasd.

Ti álomi hattyúk, a bölcsőhöz ide,
Csillag-pecsétcsék fiam szemeire.

Iszkol a sötétség kakas-kiáltástól,
Belül a falakon hattyúsereg táncol.

Csiklandnak a szárnyak, rózsaszínű tollak,
Káprázatos minták megaranyosodnak.

Fiam, te is felnősz, indulsz te is útnak,
Veled a rémségek, mik eddig aludtak.

Fekete szemöldű, villanó tündérek
Epedik szerelmed, harmat-üdeséged.

Zöld kertekbe hívnak, téged, csodaléptűt,
Csodákkal eljegyzett fekete sörényűt.

Választhatsz barátot, hitvest örömöddé,
de más hazát, fiam, nem választhatsz többé.

Lelked testvérenek bárkit is választasz,
Anyát, szülőanyát, fiam, nem választhatsz.

Vándorol nyomodban akármerre is jársz:
Anyai tekintet, fehérülő szülőház.

Idegen mezőn ha tébolyogsz hiába,
Követ Ukrajnából a fűzfa, a nyárfa.

Fentről beborítanak, rezgéssel belepnek,
Búcsúd bánatával rezgetik a lelked.

Választhatsz a földön mindent örököddé,
De más hazát, fiam, soha, soha többé.

Kedra Mitrej (*udmurt*)

Vadászdal

Mindenható atyánk, Nyuleszmurt!
Őrzöl te rengeteg erdőt,
S táplálsz ott a mókusokat, nyulakat,
Óvod a madarak seregét,
S füttyentesz néha és fölkiáltasz,
Ugy hívod össze mind.
És ha falevelektől
Szemetes a te birtokod,
Egyetlen óriás lehelettel,
Akár egy oszlopot, megemeled a port.
Néha megharagítanak téged,
Zivatarként száguldozol,
Széztúzol falvakat, megszagatod a mezőket,
Gabonaszáritó karókat kidöntesz.
De te jóságos vagy és gyöngéd
Mindenkivel, aki áhitattal
Áldozatot mutat be néked –
Tehenet, ludat, kacsát.
Velem szüntelen bőkezű vagy,
Vad nélkül nem hagysz soha.
Atyánk, mindezért hála néked.
De mi az oka, gondviselőm,
Hogy a mai napon neheztelsz reám?
Áldozatom, ha csekély volt,
Légy kegyelmes és könyörülj,
Ne szégyeníts meg népem előtt,
Hisz a legjobb lövők közé számítanak,
És ha ma zsákmánytalan
Fáradtan térek haza,
Megjelenek családom, nemzetségem előtt.
Küldj ide, küldj ide bár egy mókust,
Ajándékozz egy pintyvet legalább.

Heinrich Heine (*német*)

Szívem nehéz

Szívem nehéz és vággyal áldott
ha tűnt időbe révedek,
a régi: lakható világ volt,
az ember nyugton élhetett.

Már minden eltorzult egészen.
Micsoda hajsza! Gond, bajok!
Meghalt az Úristen az égben,
és lent az ördög is halott.

Zilált itt minden és mogorva,
hideg és korhadva bomol.
Ha egy kis szerelem se volna,
megállás nem lenne sehol.

Vasko Popa (*szerb*)

Szentendre

Menekültél végig az öröklétig
Még léptél előre hetet
Észak iránt
Kivetted az édeni folyóból
Névrokon-szented koponyáját
Annak tetején építettél
Napimádó szentélyt hetet
Meggyújtottál a kupola alatt
Hét vénséges tölgyet
Megöntözted őket borral
Tűzből mentettél hét gilicét
Velük elbúgtál hét vecseryét
Szagolva a nőszírom virágát
Zárkóztál mennyei koronádba
És elnémultál

Vesna Parun (*horvát*)

A túlsó part

Gyűjtsd meg a lámpát,
gyűjtsd meg zöld folyó.
Mondj valamit: vissza-
térnek-e az árnyak?
akik eltűntek,
el se köszöntek,
ahogy a megtört
gondolat elhagy.
Mit súgnál a csillag-
kévék alatt, zöld víz?
Mintha a holnapi
napot letagadnád?
Valaki az időt
karddal szelte ketté
tegnapra és mára,
nyárra,
hidegre.
Gyűjtsd meg a lámpát,
gyűjtsd meg zöld folyó.
Mondj valamit, vissza-
térnek-e az árnyak?
Szomorú az Isten,
az ember gonosz.
Feneketlen templom,
csillapodj le már.
Egyszer mindenki
szólítja folyóját –
De a víz folyik csak.
Marad az ember
maga.

Federico García Lorca (*spanyol*)

A cigány apáca

Mész és mirtusz némasága.
Mályva nyílik gyenge fűben.
Ő meg ibolyákat hímez
sárga tüllre gyönyörűen.
Csillárra száll a szivárvány
hét madara, büszke, tünde,
távolban a templom dörmög:
öreg medve, hanyatt dülve.
Szépen hímez! Milyen édes!
Ó, ha végül sikerülne
ráölni, amit képzelsz,
rá a szalmasárga tüllre!
Magnólia, napraforgó,
szalag, inda, flitter-ünnep,
sáfrány, s hold – a szent oltári
terítőre testesülnek.
Öt vérnarancs künn a konyhán,
most érik be cukros üdve,
Krisztus öt sebe – a forró
Almería napja küldte.
Káprázattól ragyog, izzik
az apáca szeme-tükre,
két lócsiszár üget benne,
tépik ingét kihevülve.
A messzeség: magasság lett,
hogy mered föl, felleg csüng le,
lujzafüves cukor-szíve
most reped meg üdvözülve.
Ó, meredek, tömör fennsík,
nap fölötte hús is lüktet!
Ó, megindult folyók zúgnak
s képzeletén elterülnek!
De ő itt ül, ő csak hímez,
virágokat ölt a tűje,
s fény játszik a rácsok sakkján
szélben állva, eltünődve.

Szergej Jeszenyin (*orosz*)

Te dalold el Sura húgomnak

Te dalold el a dalt, ami hajdan
zokogott az anyánk ajakán.
Kisegíthet a búból e dallam,
s veled dúdolni bírom talán.

Hiszen ismerem, nékem is drága,
vele nyugtalanítsd szívemet.
A te hangod az elhagyott házba,
mint egy álomba visszavezet.

No daloldj, s én a pillám lehányva
megint érzem a multak ízét,
s megigézve majd fölmerül újra
a homályból a hű anyakép.

Nekem vigasz e dal, ha te mondod,
s tudom, nem csupán én szeretek
pici kertkaput s berkenyelombot,
ha az pírrel a földre pereg.

No daloldj, legyen újra világos
feledékenyen árva fejem,
hiszen jó, ha anyámra s az álmos
szemü tyúkokra emlékezem.

Én a sirig imádom a nyírfa
patyolat-derekát s a haját,
ha a hajnali harmatot sírva
a ködökbe csavarja magát.

Ma a szívemnek szűnik a kínja,
ma a bor meg e dal ad erőt –
te vagy nékem az otthoni nyírfa,
aki bókol az ablak előtt.

Arthur Rimbaud (*francia*)

Ostromállapot?

Az omnibuszkocsis, ujjá fagytól dagadt,
kesztyűit dörzsöli a pléhtető alatt,
s a Balparton a dög batárral gyalogolva
kigyulladt ágyékán a táskát félretolja.
A langyos kocsiban zsandárok rengenek,
meghitt homály mögül lesik a kék eget,
mert süt a Hold, egy zöld vattafelhő a fészke,
tiltott időben ring, rendelet ellenére!
S mikor az omnibusz az Odeonhoz ér,
egy toprongyos duhaj torkával bög a tér!

Wisława Szymborska *(lengyel)*

Lót felesége

Mondják, visszánéztem kíváncsiságból.
De túl ezen, lehetett más okom is.
Megfordultam bánkódva az ezüst-tál miatt.
Elfelejtkeztem, amíg saruszijam kötöztem.
Vagy, hogy ne nézzem tovább igaz nyaka-szirtjét
uramnak, Lótnak.
Hirtelen bizonyosságból: meghalhatnék akár,
akkor se állna meg ő.
Vagy az aláztosak engedetlensége volt az ok.
Az üldözőkre való fülelés.
Csönd érintett meg, reméltem, meggondolta magát az Úr.
Két leányunk már eltűnt a hegyhát mögött.
Megéreztem magamban az öregséget... A távolodást.
A futás hasztalanságát. Álmos voltam.
Megfordultam eresztve földre a batyút.
Megfordultam félelmemben hogy hova lépek:
Ösvényemen megjelentek a kígyók,
pókok, güzüegerek, fiakeselyűk.
Már mindegy volt, jó avagy rossz jön – minden élő
ott mászott, ugrált sereges sietségben.
Megfordultam magányosságból.
Szégyenemben, hogy lopódzva menekülök.
A kiáltás vagy a visszánézés ingerétől.
Vagy azért, mert föltámadt a szél,
szétfújta hajamat, szoknyámat fölemelte.
Éreztem, figyelnek Szodoma falairól,
hogy hátamba röhögnek újra meg újra.
Haragomban fordultam vissza.
Hogy az ő iszonyú vesztük megvigasztaljon.
Megfordultam valamennyi fölsorolt okból.
Anélkül, hogy akartam volna, fordultam vissza.
A kő, amin álltam, csikorogva fordult meg alattam.
A szakadék hirtelen elvágta az ösvényt.
Peremén hörcsög toporgott, ágaskodott két kis lábán.
És akkor mindketten visszánéztünk.
Nem, nem, én tovább futottam,
és másztam és föl-fölrebbentem,
amíg a sötétség nem zuhant le az égből,
vele a tüzes kavicsok, halott madarak.
Lélekezethez nem jutván, többször is megfordultam.
Aki látott volna, gondolta volna: kerengek táncban.
Lehetséges, hogy szemem is nyitva volt.
Lehet, hogy a város felé borultam arcba.

Sigitas Geda *(litván)*

Ázsia

Ázsiában
fekszik
a tenger

mélyében
mocorgó
árnyék-szender

fönről
hegyekről
szakadnak

árnyak
ladikon
kis barmok
ladikáznak

nagy csönd támad
nagy csönd támad
két kicsi
szamarak
nem iáznak

két kicsi
ártatlan
ember az égen
lóg
kötélen

William Butler Yeats *(ír)*

A galway-i lóversenyen

A pálya dobban
s a gyönyör istenné tehet
lovast, lovat a nagy galoppban
s karéjban zúgó tömeget.
Ó lovasok, értő tömeg
minket is ösztökélt, – ma már
a világot fertőzte meg
a félénk tollnok s szókufár.
De dúdolj száj, ne ess le áll,
majd kitűnik holdtöltekor,
hogy az alvás még nem halál
s a világ más hangokra forr.
Ad vérmes dalért tapsokat,
újra és egyre harsogóbban
biztat mint hú lovasokat
a nagy galoppban.